

XI. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia –
Kolozsvár, 2008. május 23–24.

Tunéziai diákok Kolozsváron

Szerző

Constantinescu Krisztina

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Szociológia és Szociális Munkás-képző Kar
Antropológia Szak, Magyar Tagozat

Vezető tanár

Pásztor Gyöngyi tanársegéd

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Szociológia és Szociális Munkás-képző Kar

2008

Tartalomjegyzék

Bevezető	3
1. Életmód	6
1.1. Étkezés	8
1.2. Mindennapi tevékenységek és szabadidő	9
1.3. Gazdasági tényezők	10
2. Identitás	12
2.1. Vallási élet	12
2.2. „Mi” és „Ők” viszonya	13
3. Integráció	15
3.1. Intézmények	16
3.2. Kommunikáció	17
3.3. Diszkrimináció	17
Összegzés	19
Szakirodalom	20

Sokan nem is tudják, hogy milyen más etnikumúak vannak Kolozsváron, amikor ennek külső jegyei vannak, mint például sötétebb bőrszín és valamilyen más nyelven „hablatyolnak” akkor is általában azt mondják, hogy biztos valamilyen arabok. Ha valaki egy kicsit utána akar nézni, nem sokat tud meg, a médiában ritkán beszélnek róluk és ha igen akkor is szélsőséges módon. Ezért választottam egy ilyen úgy nevezett rejtett közösséget, ami a valóságban nagyon is látható, már ha csak a külső fizikai jegyeket tekintjük. A tunéziai diákok, habár körülbelül, bizonyos internetes források és egyesek saját bevallása alapján, 800-1000-en vannak, mégis formális közegben alig esik szó róluk.

Történetileg egy kicsit visszatekintve a jelen Románia területén letelepedő első muszlimok a 13. században érkeztek észak Dobrudzsába. Az idők során a muszlim közösség számbéli fluktuációját az állandóan változó politikai és társadalmi kontextus is befolyásolta. A kommunizmus idelyén mivel Ceausescu támogatta a kapcsolattartást az arab országokkal, így 1965 körül az első diákok is megjelentek. Napjainkban a Kolozsváron tartozkodó tunéziai diákok a kolozsvári muszlim közösség nagy részét teszik ki, számokban kifejezve 396 személy vallotta magát muszlimnak a 2002-es népszámlálás során, e mellett az itt tanuló, de nem letelepedett diákok száma sokkal nagyobb, amint már fentebb említettem, nem hivatalos adatok szerint 800-1000 körül van. A diákok nagyrésze az egyetem ideje alatt tartózkodik Kolozsváron, a tanulmányok befejezése után úgy 5%-a marad Romániában, a többiek hazamennek, vagy más nyugati, számukra vonzóbb országba költöznek, ilyen például Franciaország és Kanada.¹

Dolgozatom céljával nem az egész kolozsvári muszlim közösség feltérképezését tűztem ki, hanem amint a cím is jelzi, inkább egy általános leírást szeretnék adni azokról a tunéziai

¹ Szükséges megjegyezni a tunéziai diákokról szóló adatokról, hogy ezek pontosságát nem alátámasztottam egyrészt azért mert egy internetes újságcikkben találhatóak, ahol nem pontosítja az adatok megszerzésének körülményeit, másfelől pedig az illető cikk 2006 júliusában íródott, így azóta ezen adatok változhattak.

diákokról, akik itt töltenek körülbelül 6 évet és jelenlétükkel egy más színezetet is adnak a városnak. De nem csupán annyit, hanem azzal ahogy megfogalmazzák és kifejezik identitásukat, ahogy ezt megjelenítik életmódjukban és megvalósítják integrációjukat is hatással van a jelen társadalmi-gazdasági környezetre. A téma relevanciáját többnyire a muszlim hitre áttért román állampolgárok kérdőjelezték meg, azzal indokolva kijelentésüket, hogy ők is ugyanazt csinálják mint mi, csak egy kicsit másképp. De ez a „kicsit másképp” elegendő ahhoz, hogy egy közösség kitűnjön a többségből és pozitív vagy negatív viszonyulásokat keltsen, főképpen ha az illető közösség egy teljesen más kultúrkörhöz tartozik, mint az iszlám, ami jelenleg egy globálisan is nagyon felkapott téma. A vélemények ilyen formájú szerteágazódását két újságcikk segítségével szeretném szemléltetni, mindkettő a muzulmán diákokról szól, csak teljesen ellentétes hangnemeben beszélnek róluk. Az egyik egy nagyon pozitív hangzatú, példákat hoz fel, hogy mennyire sikerült beintegrálódniuk a román társadalomba az arab etnikumuknak és megemlíti, hogy „mindenki, kivétel nélkül, csak dicsérni tudja a Romániában található toleráns környezetet”. Ezen elfogult megközelítés eredménye, hogy figyelmen kívül hagy minden olyan lehetséges problémát amivel a muzulmánok egy teljesen más kultúrában szembesülhetnek. A másik végleten egy olyan írás található amely azzal vádolja a muzulmánokat, hogy azért jönnek ide és térítenek meg embereket, hogy beépüljenek a román társadalomba és lobbyzassanak az Al Quaida érdekében. Az itt tanuló diákokat csak idézőjeles diákokként említi és azon véleményen van, hogy csak azért nem fogadják el, hogy támogatják Bin Ladent, mert nem szeretnék felfedni magukat. Mindezek után azok következtetésre jutva, hogy Romániában bármikor terrorista támadás következhet be. Ez a cikk alátámasztja azon elképzelésemet, hogy nem mindenki fogadja egyformán el a muzulmánokat és viselkedik toleránsan irántuk. Így léteznek olyan szélsőséges vélemények amelyek csak arról beszélnek, hogy minden arab terrorista. Mindezek ismeretében arra törekszem, hogy a jelen írás minnél árnyaltabb legyen, habár nem lesz kimerítő jellegű, mivel a téma nagyon szerteágazó és az eléggé nagy populáció csak egy kisebb részét tudtam elérni, ezért olyan témakörökre fektettem a hangsúlyt melyek minnél átfogóbban tudják ábrázolni a szóban forgó közösséget. Így kutatási kérdésként fogalmazható meg, hogyan építik és tartják fenn identitásukat egy idegen társadalmi környezetben, ez milyen mértékben határozza meg életmódjukat és integrációjukat és mindez milyen hatásokkal és következményekkel jár számukra és a többségi társadalom számára.

A kutatás során felhasznált módszer elsősorban a félstrukturált interjú, melyel ráfókuszálok az identitás, integráció és életmód témakörökre, de ugyanakkor megpróbálom, hogy a beszélgetés minnél szabadabban folyjon, így lehetővé válik, hogy számukra fontos, de általam nem regisztrált dolgok is előkerüljenek. Emellett a résztvevő megfigyelés és a beszélgetések is jelentős információ közvetítő módszerek. A résztvevő megfigyelést és a kommunikációt nehezíti, hogy nincs egy olyan közös nyelv amely segítségével sokkal könnyebben kifejezhetik magukat, ilyen az arab és a francia, így románul és angolul társalgunk. Ez bizonyos személyek számára korlátokat szabhat, lehet, hogy emiatt nem mondanak el bizonyos dolgokat vagy olyan esetekben amikor létezik egy közvetítő aki fordít az információ nem mindig úgy jut el a kérdezethez ahogy azt én megfogalmaztam. Többnyire jellemző, hogy egymás társaságát keresik, habár mondják, hogy szívesen barátkoznak másokkal, de inkább együtt töltik szabadidejüket, emiatt is nehezebb résztvevő megfigyelőként bekerülni egy ilyen társaságba. Egy másik használt módszer az úgynevezett csoportos interjú, amely során 3-4 személlyel folytatok egy közös beszélgetést a fentebb említett témakörökről, így lehetőség adódik a különböző nézőpontok szembeállítására és közös tudás feltérképezésére.

A terep helyszíne Kolozsvár, ezen belül nem lehet meghatározni egy adott városnegyedre amelyet az illető etnikummal kimondottan összekapcsolni lehet. De vannak bizonyos helyek amelyeket magukénak mondanak, mint a mecset és ahol gyakrabban megfordulnak például a hajnal negyed, orvosi, fogorvosi és gyógyszerészeti egyetem és környéke, egyes szórakozóhelyek, kávézók, üzetközpontok.

1.Életmód

Az életmód és életstílus fogalmak, egy olyan közösség esetében amely a befogadó társadalomtól jelentősen eltér, fontos szerepet kapnak, mivel több ponton is találkozunk olyan különbségekkel mely akár összeférhetetlenek a jelen társadalom érték- és normarendszerével. *Hradil* (1994) tanulmánya az életstílus és milió fogalmát emeli ki, mint olyan elemek melyek a struktúrálódás meghatározói és amelyek ugyanakkor szorosan összefüggnek a szabadidő eltöltésének módjával (Lukács www.c3.hu). A milió fogalma az idők során több változáson ment keresztül, míg a hagyományos értelemben inkább a passzív formálódást hangsúlyozta, a környezet által való teljes meghatározottságot, a 80-as évek után újra jelentősebb szerepet kapott, az újabb társadalomtudományi kutatásokban a milió inkább heterogén környezeti tényezők összefüggéseit jelenti melyet a csoportok felismernek, kihasználnak és meghatározott életmódokat generálnak (*Hradil* 1994). Az életstílus-fogalmak egyik definíciójához *Gluchowski* megközelítését használja fel, mely szerint „minden életstílus-fogalmak legkisebb közös nevezője egyének és csoportok a hétköznapi életben megfigyelhető magatartásmódjainak tipikus és kicserélhetetlen struktúrája” (*Hradil* 1994, 357). Másfelől érdemes megemlíteni *Sobel* elméletét mely szerint az életstílus „distinctive, since recognizable, mode of living”, vagyis „megkülönböztethető, mivel felismerhető életmód” (*Hradil* 1994, 357). Úgyan így mondhatnám, hogy elkülönül a Kolozsváron tanuló tunéziai diákok életmódja is a többségtől, nem csak kulturális különbözőségek viszonylatában, hanem gazdasági és nem anyagi, természetes tényezők szerint is. Ennek alátámasztására részletesebben tárgyalom az életmód különböző vetületeit, mint szabadidő, mindennapi tevékenységek, kommunikáció, gazdasági tényezők, társadalmi normák, vallási élet, kulturális és gazdasági javak fogyasztása, időhasználat, gazdasági helyzet.

A kolozsváron tanuló tunéziai diákok életmódja kérdéses, hogy mennyire különbözik az otthoni életmódtól, vallásos megközelítésből tárgyalva a helyzetet az itt tanuló diákok többsége nem az iszlám értékrendszerét követi. Az iszlámot tulajdonképpen betartandó szabályok

hálózják át, amelyek az élet különböző aspektusaira megoldást nyújtanak, ilyen elvárások a napi ötszöri imádkozás, penteki rendszeres mecsetbejárás férfiak számára, tilos az alkoholfogyasztás, nők és férfiak közti szabályozott viszonyrendszer. Habár azt gondolnánk, hogy ezt minden arab ország szigorúan betartja, erre több itt tanuló diák is felhívta a figyelmet, hogy ez Tunézia esetére mégsem érvényes, mivel nagyon szekularizált ország. Ennek jobb megértésére érdemes felvázolni a politikai helyzetet, melyre jellemző a fundamentalistákkal való szembeszegülés, így a kormány teljes mértékben támogatja a szekularizációt. Az országban már 1987 óta ugyan az az elnök van hivatalban és mindez idő alatt csak a kormányzó párt volt az egyetlen legális párt, ami a mai napig meghatározza a politikai életet. Jellemző az ellenzék erős elnyomása melyet a fundamentalisták képviselnek, a szólásszabadság és bármilyen kormányellenes megnyilvánulás szigorú korlátozása, akár egy tiltott weblap megtekintése is bűncselekménynek számít. Annak ellenére, hogy demokrácia van mégis teljes mértékben hiányzik az ellenzéki képviselet, ez jelenti a legnagyobb hiányosságot, de mégis megfogalmazhatóak pozitív eredmények, mint a gazdasági fellendülés, az életszínvonal a többi afrikai országhoz viszonyított magas szintje, a cenzúra ellenére is nagyobb szólásszabadság, mint más arab államban, nők egyenjoguságnak örvendenek, a terrorizmus elleni erőszakos politika. Egy ilyen erősen fundamentalista ellenes és szekularizált országból származó diákságra jellemző, hogy annak ellenére, hogy ők vannak a letöbben a más iszlám országokból származó diákokhoz viszonyítva, mégis a tunéziaiak járnak legkevésbé a mecsetbe. Mindezt nem ismervén a többségi társadalomban az a sztereotípiát él, hogy azért jöttek ide, hogy szórakozzanak, míg mindezt otthon nem tehetik meg, az egyik kolozsvári orvos lány szavaival élve *„ugyebár mohamedán ország, s idejönnek akkor elszabadul a pokol, itt van pia, meg a nők nem hordanak burkát”*. Ebből a szempontból tekintve a tunéziai diákok közösségére akkor megosztottnak lehet mondani, hiszen vannak akik szigorúan betartják az iszlám törvényeit, mások meg kevésbé, de ennek ellenére ez nem jelent akadályt, hogy baráti kapcsolatot tartsanak fenn egymás között.

Az egymás közti kapcsolattartás nagyon intenzív, erre több jel is utal, mint például gyakran járnak egymáshoz, sok közös programot szerveznek, egy alkalommal együtt sétálván az utcán egy tunéziai diákkal megfigyeltem, hogy nagyon sok ismerőssel találkozott, szintén arab

diákok, mindegyiknek köszönt, egyesekkel röviden elbeszélgetett. Amint az később kiderült náluk úgy szokás, hogy minden ismerősnek akit legalább látásból ismernek köszönnek, ez a norma Kolozsváron olyan formában valósul meg, hogy nem csak ismerősnek köszönnek, hanem minden olyan személynek akitől tudják vagy látják, hogy arab. De nem csak ők, de külső környezetük is így vélekedik erről, habár mindezt sztereotípiákkal kifejezve, mivel csak felületes tudásuk van, egy kolozsvári diáklány így fogalmazott : „*ők egy kicsit elszigetelődnek mert nagyon sokan vannak, s aztán nem igazán barátkoznak románokkal, nagyon ritkán*”. Így tehát létezik egy sor olyan közös tevékenység mely hozzásegíti az identitásuk megtartásához, ami ugyanakkor el is választja őket a többségi társadalomtól.

1.1. Étkezés

Közös tevékenységeik egyik jellegzetes eseménye az evés amivel szorosan összefügg a jellegzetes tunéziai arab ételek elkészítése. *Birkás Anna* aki a budapesti muszlim közösséget tanulmányozta megemlíti az evés közösségi szerepét a muszlimok számára: „az imádkozás, az evés, az előadás kollektíven megélt, az egész közösség tevékenységét befolyásoló szituációk ” (www.antroport.hu). Ilyen közös étkezéseket tartanak a mecsetben, vagy valaki lakásán összegyűlnek. Szintén a közös étkezés központi szerepét hangsúlyozza ki az az esemény amikor a bentlakásban lakók társultak és megosztották a szobákat úgy, hogy az egyiket csak evésre használták, a másikat meg alvásra. De nem csak a közös étkezések rendelkeznek kiemelt szereppel, hanem az elfogyasztott étel milyensége is pont olyan fontos, ezt jelzi az is, hogy amikor Tunéziából jönnek Kolozsvárra a csomaguk legnagyobb része hazulról hozott étel, vagy pedig egyesek rendszeresen kapnak otthonról csomagot, van aki három hetente is. Ezt azzal indokolják, hogy ott sokkal jobb minőségű élelmiszeri termékeket lehet kapni és sokkal olcsóbban mint itt. Az itteni vásárláskor is sokat adnak az étel minőségére, például húst az egyik diák csak egy bizonyos üzletben vásárol, mivel arról tudja, hogy egy arab tulajdona és tiszta (nincs összekeverve más hússal) húst lehet kapni. Persze nem mindenki tartja be a sertéshús evés tilalmát, amikor rákérdeztem akkor az egyik fiú így válaszolt:

„én nem vagyok vallásos ... nem szabadna sört igyak és mégis megteszem, nem szabadna semmiféle alkoholt igyak és mégis megteszem, nem szabadna sertéshúst egyek és mégis megteszem, de például amikor elmegyek hús vásárolni marha és csirkehúst keresek, de ha nem találok akkor megveszem a sertést, nem zavar, de nem teszem első helyre”

(22 éves, férfi, 3. éves a gyógyszerészetin)

Annak ellenére, hogy vallásos tilalom a nem vallásosak is tisztelik és megpróbálják betartani, így ugyanazon étel fogyasztása is összetartó erővel bír az idegen országban levő diákok számára.

1.2. Mindenapi tevékenységek és szabadidő

Az életmód témakörében egy kiemelt téma a mindennapi tevékenységek jellege, amely fontosságát *W. Zapf* életstílus definíciója is alátámasztja, mely szerint az „életstílus” nem más, mint „a hétköznapiok szervezésének relatíve stabil mintája az adott élethelyzet, a rendelkezésre álló erőforrások és a választott életpálya keretében” (Hradil 1994). A mindennapi tevékenységek megszervezésének egyik fő meghatározó tényezője a vallásosság mértéke, amely alapján két csoport különíthető el, az egyik a vallásosak, akik rendszeresen járnak mecsetbe, legalább minden pénteken, naponta ötször imádkoznak, nem fogyasztanak alkoholt, vagyis betartják az iszlám által megfogalmazott előírásokat. Ezen csoport számára a szabályok betartása már eleve egy bizonyos életmódot diktál, a mindennapi tevékenységeik is a vallásos teendőik köré szerveződnek, melyeket egyeztetniük kell az egyetemi kötelességükkel, például az egyik végzős férfi a közvetkezőképpen foglalta össze egy átlagos napját *„a legtöbbet az egyetemen vagyok, reggel van 7-től egy ima és este 7-től”* (25 éves, férfi, 6. éves az általános orvosin). Mivel az őket körülvevő többség társadalom nem az ilyen életformára van berendezkedve ezért számukra maradnak kielégítetlen igények. A másik csoport az ugynevezett nem vallásosak vagy vallásukat nem gyakorló személyek, melyek mindennapjaik inkább az egyetem, barátok és különböző szórakozási és kikapcsolódási események által meghatározott. Fontos megjegyezni ezen kategorizálás ideológiai jellegét, mely inkább a szemléltetés célját szolgálja, valójában a

tunéziai diákok nem választhatóak mervén el két csoportra, mindig vannak átjárások és átfedések, és egymástól is nagyon ritkán határolódnak el úgy mint vallásos és nem vallásos.

A szabadidő eltöltése nagyon jellegzetes lehet, mely alapján társadalmi csoportokat lehet elkülöníteni egymástól (Lukács www.c3.hu). A fogalom definíciója az idők során sokat változott, az ipari társadalomban a munka ellentétéként értelmezett, de a posztfordizmus megváltoztatta a munka jellegét, így a szabadidő szerepe is megváltozott. Így már a strukturálódás nem kizárólag a munkahely által meghatározott, hanem életstílustól, miliőtől függ, amelyhez szorosan kapcsolódik a szabadidőfelhasználás (Hradil 1994). A szabadidő eltöltésének kultúrák közötti különbsége a tunéziai diákok esetében is megjelenik, hiszen nemcsak, hogy teljesen más kultúrkörhöz tartoznak, de ezen a belül a szabadidővel kapcsolatos elképzelések is eltérőek. Többen is mondták, hogy unatkoznak itt, szabadidejüket nem tudják kitölteni, ez azért is van elmondásuk szerint mivel egyfelől itt elég kevés a szórakozási lehetőség és drágább is, másfelől otthon sokkal kevesebb szabadidejük van. Egy átlagos nap Tunéziában kevesebb szabadidőt biztosít mint az itteni életmódjuk, a kétórás déli szieszta jelentősen tagolja a napjukat, ezért később is ér véget a munkaidő, iskola és a szombati napjuk egy részét is kitölti. Jellemző, hogy az otthoni szabadidő legnagyobb részét a család és a barátok töltik ki:

„Amikor felkelek reggel elmegyek apám irodájába, ott dolgozok egy keveset, utána hazamegyek és van egy kisebb kávézó ahol minden szomszédom és barátom találkozik, szóval ott maradok amíg haza kell menni enni. Délután kimegyek ha van valami elintéznivalóm, utána elmegyek a egy barátom helyére, mindig hozzá megyek és ott beszélgetünk ”

(22 éves, férfi, 3. éves a gyógyszerészetin)

1.3. Gazdasági tényezők

Az életstílus definíciók egyik fontos komponense a gazdasági tényező, más fogalommal élve „rendelkezésre álló erőforrások” (Zapf in Hradil 1994). Ezen belül is olyan elemek emelhetők ki mint a jövedelem, fogyasztási szokások, mi az amit drágának és mi az amit olcsónak tartanak, jövedelem és átlagfizetés viszonya. Az itt tanuló tunéziai diákokra jellemző,

hogy inkább gazdagabb családokból származnak, amint ezt több diák is említette „*nem probléma, mivel azok akik ide jöttek gazdag emberek*” (23 éves, férfi, 3. éves a gyógyszerészetin). Ezt alátámasztja az is, hogy egy ottani átlagfizetés többszörösét kapják költőpénznek az itteni diákok, számokban kifejezve 175 euró körül van egy ottani átlagfizetés, míg az itt tanuló diákok 500-600 eurót kapnak havonta, emellett ki kell fizetniük a tandíjat is ami számukra 3200 euró egy évre. Mindez azt jelenti, hogy fogyasztási szokásuk eltérően alakul, nem csak Tunéziában, hanem Kolozsváron is. A munkához való viszony tekintetében többnyire nem szándékoznak itt dolgozni az egyetemi éveik alatt, de akadnak olyanok is akik keresnének munkát, de különböző akadályokkal szembesülnek, mint nem megfelelő időbeosztás, vagy bizonyos személyek elutasító modora, ilyen esetekben is kihangsúlyozzák, hogy inkább időtöltésből teszik és egy kis pluszpénzért, nem azért mert nincs elég pénzük.

„nem azért mert szükségem van pénzre, de itt nem találok hol töltssem el a szabadidőmet...unatkozom... én csinálom itt az ebédet, és járok néhány óra kik-boxingra is, valahogy el kell töltsed a szabadidődet, ha találnék itt munkát jobb lenne, több pénz és lezserebb ”

(23 éves, férfi, 3. éves a gyógyszerészetin)

Habár a tunéziai közösséget gazdagnak tartják, mégis minden beszélgetés során felmerül az a probléma, hogy milyen drágaság van Romániában, főként a lakbér és az élelmiszer tekintetében. Sokan a lakbér magas árát annak tulajdonítják, hogy mint idegenek, tőlük többet kérnek, de van ellenvélemény is, mely szerint ez így nem igaz.

„Tudod nem igaz, hogy többet fizetünk ... mi lsuták vagyunk és a románok nem, azt jelenti, hogy mi a könnyű dolgokat keressük, hogy közel legyen, és hasonlók, amikor kifizettük akkor azt mondjuk, hogy drága, normális, hogy drága, ha a központban akarunk lakni ”

(22 éves, férfi, 3. éves a gyógyszerészetin)

2. Identitás

A identitás antropológiai megközelítésében kiemelt szerepet kap az „idegenség” fogalma, ami a jelen esetben teljes mértékben alkalmazható, mivel a befogadó társadalomhoz képest a tunéziai diákok kultúrája nagymértékben eltérő. Az idegen fogalma *Schütz* értelmezését felhasználva a következőképpen definiálható „aki arra törekszik, hogy tartósan elfogadja vagy legalábbis eltűrje őt az általa megközelített csoport” (2000: 63) ami a jelen esetünkben is fennáll, hiszen egy olyan más társadalmi és kulturális közegben kell az év nagyrésztét leélniük ami különbözik a sajátuktól. Habár az eddig megkérdezett alanyok azt mondják, hogy Románia egy nagyon barátságos ország és jól érzik magukat itt, a beszélgetések során kiderült, hogy ez nem mindig így van.

Az identitás megjelenítése tulajdonképpen a határok fentartásáról szól, amikor „nagyobb figyelmet szenteltünk a határoknak és a rekrutáció folyamatának, semmint a határokon belül felgyűlt kulturális anyagnak” (Barth 1996:4). Ezt az identitás meghatározó folyamatot a jelen esetben is felfedezhetjük egyes beszélgetések során amikor kihangsúlyozottan szembehelyezkedtek a románokkal, saját magukat sokkal nyiltabb, barátságosabb közösségnek tartják. Az őket körülvevő többségtársadalom idegennek mondott közösség tagjaiként a kolozsvári tunéziai diákok állandóan megerősítik saját identitásukat azáltal, hogy elhatárolódnak valamilyen szinten a többség társadalomtól. Ezt támasztja alá Barth azon gondolata amely szerint a kulturális eltérések és differenciációk játszanak kiemelt szerepet az etnicitás elemzésében, aminek a segítségével egy közösség kijelöli határait (1996:4). Az identitás fogalomkörének megragadására felhasznált témák a következők: vallási élet, táplálkozási kultúra, nyelvhasználat és kommunikáció, közös találkozások és tevékenységek, szokások.

2.1. Vallási élet

A kolozsváron tanuló tunéziaiak egy részének az iszlám nagy jelentőséggel bír, habár a diákok legnagyobb része nem jár rendszeresen mecsetbe azért mégis a pénteki ima alkalmából

200-300-an összegyűlnek. A külső megítélés és sztereotípiák szintén a vallás felől közelíthetők meg, hiszen a Korán nagymértékben meghatározza az életmódot, amely eltérő a nyugati világban természetesnek tartott viselkedéstől. A vallási élet központi tere a mecset, ami ugyanakkor egy idegen környezetben az egyedüli olyan hely amely struktúrája az iszlám elvárásokat követi. A Kolozsváron található Pásztor utcai mecset is ilyen jellemzőkkel bír, amelelt, hogy egy szakrális tér, egy közösségi hely is a kolozsvári diákok számára. Mindezen jellemzők miatt a vallás egyik legfontosabb diferenciáló tényező, a vallásosak főként a vallási életmódjuk által különülnek el a többség társadalomtól. Ennek egyik jellegzetes módja, hogy a más vallásuakkal való kapcsolattartás a vallási előírások által valamilyen szinten korlátozott:

„Csak az egyetemen[találkozunk] , de azon kívül nem nagyon mivel nekünk nem szabad olyan asztalhoz ülnünk ahol alkohol van, vagy alkoholt fogyasztanak, nem is szabad vásároljunk, de beszélhetünk azokkal akik alkoholfogyasztók. A kommunikáció is nehézkes, de inkább a fiúk a beszélgetések, akik másokkal is beszélgetnek, a lányok inkább egymás között barátkoznak.”

(25 éves, férfi, 6. éves az általános orvosin)

2.2. „Mi” és „Ők” viszonya

A határok állandó fentartása azt is feltételezi, hogy létezik egy úgynevezett „ők” is akinek a viszonyában értelmezhető a határfenntartás. Itt érdemes megemlíteni *Richard Jenkins* kollektív identitásról szóló elméletét, mely szerint a társadalmi identitás függ a „csoport identifikáció és társadalmi kategorizálás interakciójától” (Kraniauskiene 2007: 124). A csoport identifikáció a tagok öntudatos és kölcsönös elismerését jelenti, így az illető csoport önálló társadalmi egységként kezelhető, ennek a kifejezésére és megerősítésére szolgál például az egymásnak való köszönés, még akkor is ha az illető személyek nem ismerik egymást, csak tudják egymásról, hogy arabok. Ezzel szemben a társadalmi kategorizálás folyamata során a külső szemlélő határozza meg a kategorizálás kritériumait és alkotja meg a társadalmi kategóriákat. Ilyenkor a többség társadalom olyan kategorizációs hibákat is elkövet melyet a csoport nem fogad el, mint például a kolozsváron tanuló tunéziai diákok besorolása többnyire külső fizikai jegyek alapján

történik, mint bőr és hajszín, ez azért van mivel a társadalom nagyrésze nagyon ritkán kerül kapcsolatba velük, így a kategorizációs folyamat dominánsan sztereotíp és így nem tudják megkülönböztetni a hasonló fizikai jegyekkel rendelkező, de más nemzetiségű és kulturájú személyeket.

A mi és az ők közötti határvonal megerősítésére szolgál a románokhoz, vagyis itteniekhez, való viszonyulás, amely inkább elhatárolódás olyan szempontból, hogy problematikusnak látják az itteni emberek mentalitását és viselkedésmódját.

„Az emberek néha ... nem fogadják el a barátokat, főleg az arabokat. Például amikor bemegyek egy üzletbe, néha lehet látni, hogy másként viselkednek amikor látják, hogy arab vagy ... nincs udvariasság”

(22 éves, férfi, 3. éves a gyógyszerészetin)

Ez a pecepció általánosnak mondható, hiszen majdnem minden megkérdezett személynél megjelenik, hogy az itteni embereket magukba zárkóztottnak, barátságtalanoknak, olykor „smekerek” és „materialistának” nevezik, ezzel hangsúlyozva, hogy ők nem ilyenek. Egyesek ezen különbözőségeik miatt nem igazán tartják a kapcsolatot a helyiekkel, így mindez elősegíti az elhatárolódást a többségtársadalomtól és megerősíti saját identitásukat.

Az identitás megjelenítésében fontos szerepet játszanak olyan életmódbeli elemek mint a kulináris szokások követése vagy a nyelvhasználat. Amint már az előbbieken volt szó róla a jellezetes tunéziai étel fogyasztása jellemző a letöbb diákra, még ilyen körülmények között is amikor a hozzávalók nehezen hozzáférhetők. Az otthonról kapott vagy hozott ételek, a közös főzések és étkezések „kollektíven megélt, az egész közösség tevékenységét befolyásoló szituációk” (Birkás www.antropport.hu). A nyelv egy másik olyan tényező az identitás megjelenítésében ami jelentős mértékben meghatározza azt. Jellemző a két tunéziai hivatalos nyelv használata, az arab és a francia, de másokkal való kommunikáció esetén kénytelenek használni a románt, vagy esetleg az angolt, így kommunikációs nehézségek miatt is inkább egymás társaságát keresik ezáltal jobban eltávolodva a befogadó társadalomtól.

3. Integráció

Az identitás és integráció szorosan összefonódik e téma kapcsán, hiszen mindaz ami identitásukat elősegíti integrációjukban hátráltatja. Definíció szempontából nincs egy szociológiailag egységes értelmezés, egyaránt használt társadalmi rendszerre és egyén – társadalmi rendszer kapcsolatára. Mivel még ezen megfogalmazás is túlságosan tágan értelmezhető, ezért felhasználok *Durkheim* Az öngyilkosság című művének egyik fontos gondolatát, amely szerint egy társadalmi csoport integrációjának foka attól függ, hogy tagjai milyen mértékben rendelkeznek közös tudattal, hiedelmekkel és szokásokkal, létezik interakció egymás között, és közös célokat tudnak magukénak (Boudon et al. 1999:78). A jelen esetben az integráció úgy értelmezett mint az egyén és társadalmi rendszer kapcsolata, így habár a Durkheimi feltételek teljesülnek mindezt a társadalmi rendszer viszonyában kell értelmezni.

A szóban forgó közösség esetében integrációról nehéz beszélni, mivel ittmaradásuk nem hosszútávra tervezett, törvényesen az egyetemvégzés ideje alatt tartozkodhatnak az országban és már ideérkezésükkor tudják többé kevésbé pontosan, hogy ez hány év lesz. Ennek megfelelően létezik egy állandó fluktuáció, minden évben vannak akik végleg elhagyják az országot és helyettük mások érkeznek. De mégis akik ide jönnek tanulni itt töltenek többnyire hat évet és számukra is fontossá, hogy ez az időszak a lehető legjobban teljen, ami nem csak tőlük függ, hanem a befogadó társadalomtól is. Másfelől a befogadó társadalom érdeke is, hogy egy idegen kulturához tartozó közösség a lehető legjobban beilleszkedjen és egy megfelelő multikulturális környezetet alakíthasson ki.

Felszínesen tekintve úgy tűnik, hogy itt nagyon jól megvannak, az általános kérdésekre is így válaszolnak, hogy „*Románia egy jó ország*” (21 éves, lány, 3. éves a gyógyszerészetin), de amikor konkrétabb témáról kerül szó, akkor felerülnek bizonyos problémák. Ezek körbeírására a következő témákat használok fel: intézményekkel való kapcsolattartás, kommunikáció és a román nyelv elsajátítása, helyiekkel való kapcsolattartás és barátkozás, diszkrimináció jelenléte.

A téma relevanciáját az is alátámasztja, hogy egy konferenciát szerveznek a tunéziaiak integrációjáról, ez jelzi, hogy őket is foglalkoztatja a kérdés.

3.1. Intézmények

A kolozsváron tanuló tunéziai diákok képviselője intézményi szempontból nagyon szegényes, hiszen az általam megkérdezett diákok többsége nem ismert egyetlen egy olyan intézményt sem amelyhez probléma esetén fordulhat segítségért, vagy akár bizonyos kérdések megválaszolása érdekében. Természetesen vannak intézmények amelyekhez akár segítségért is lehet fordulni, de ezek mégsem elégítik ki a közösség igényeit, ezek a következők:

- Mecset: amelyet a tunéziai diákok kis aránya használ rendszeresen, és azok akik oda járnak különböző társadalmi szükségletek céljából is használják. Habár nyitva áll mindenki számára a nem vallásosak nem élnek a lehetőséggel.
- Nagykövetség: székhelye Bukarestben van, de rendszeresen járnak le Kolozsvárra és vannak a diákok közül kinevezett kapcsolattartó személyek, ennek ellenére a nagykövetség csupán hivatalos iratok és ritkábban törvénnyel kapcsolatos problémák elrendezésére használta
- Tunéziai diákok szervezete, amely az ottani politikai párt egy képviselője, különböző rendezvényeket szerveznek, például Tunézia nemzeti ünnepét is megtartották. Annak ellenére, hogy diákok által működtetett, mégis még a saját baráti közösségben is alig ismert a konkrét tevékenysége.

A leggyakoribb módja az integráció során felmerülő problémák megoldására, hogy egy tapasztaltabb diák segítségét kérik, aki többnyire barát vagy testvér.

„Istennek hála mikor idejöttem ismertem egy pár személyt akik előttem jöttek, így nagyon könnyű volt, mivel egy barátom segített ... megmutatta az egész várost, sok helyre mentünk, olyan könnyű volt. Sok személy van itt aki úgy jött, hogy nem ismert senkit, nagyon nehéz itt elkezdeni”

(22 éves, férfi, 3. éves a gyógyszerészetin)

3.2. Kommunikáció

A kommunikáció jelenti számukra az egyik legnagyobb problémát, amint ez az interjúk legnagyobb részéből kiderült, főleg itt tartozkodásuk elején volt a legnehezebb, mivel arra számítottak, hogy francia nyelvismeretüknek hasznát vehetik, de ez nem így volt. Nagyon sok vicces történetet meséltek kommunikációs félreértésekkel kapcsolatosan. Jellemző, hogy a lányok kevésbé beszélnek a román nyelvet, ez annak tulajdonítható, hogy sokkal ritkábban kerülnek kapcsolatba a többségtársadalom tagjaival mint a fiuk, mivel nincs egy olyan egységes találkozási felület, mely mindkét nem számára biztosítaná az állandó kapcsolattartást. Még az itt tanuló közösségben is erős a társadalmi kontroll szerepe, így a fiuknak gyakran van helyi barátójuk, míg a lányoknál ez egyáltalán nem jellemző, ezekre a kapcsolatokra legtöbbször ahogy ők mondják a „diszkóban” tesznek szert, ez jelenti az egyik legfontosabb kapcsolódási felületet.

A román nyelv tanulását még azok is fontosnak tartják akik nem beszélnek azt, hiszen egy jelentős előnynek számít az integrációjukban és különböző helyzetek megoldásában. Annak ellenére, hogy az egyetem biztosít román órákat az idegen diákok számára, azt mégis teljesen használhatatlannak minősítik, mivel nem segíti hozzá egy olyan szintű nyelvismerethez amivel megfelelően tudnának kommunikálni, másfelől a nyelvtanítás helyszíne azon a mentális téren kívül helyezkedik melyet ők rendszeresen használnak, így ritkábban járnak oda.

„Az egy hiba volt [hogy nem tanultam meg a nyelvet], mivel fontos, biztos vagyok benne, ha majd beszélek románul, legalább tudnék beszélgetni az emberekkel ... így legalább kommunikálni tudék, nem mint most. ”

(22 éves, férfi, 3. éves a gyógyszerészetin)

3.3. Diszkrimináció

Egy olyan közösség esetében amely a többség társadalomhoz viszonyítva egy teljesen más kulturörhöz tartozik, főleg, hogy a jelen esetben ez az iszlám, ami napjainkban nagyon sok ellentmondásos véleményt generált, érdemes beszélni a diszkrimináció jelenségéről. Szükséges

megjegyezni, hogy a tunéziai közösségről a romániai társadalom nagyrésze nagyon keveset tud ezért olyan tényezők határozzák meg a sztereotípiák alakulását mint a tudatlanság és előítéletesség az arab országokkal szemben.

Az itt tanuló tunéziai diákok többnyire nem találkoztak lelepezetlen előítéletes megnyilvánulásokkal, de erre is volt példa, másfelől sokkal gyakoribbnak tekintik a látens előítéletességet, amely során nyíltan nem szembesültek előítéletes megnyilvánulással, és nem is úgy említik mint diszkrimináció, de különböző témák kapcsán felemrülnek. Ilyen például a szomszédokkal való konfliktus, vagy egyes tanárok előítéletessége:

„van valami rasszizmus, kevés, nem sok, de van valami ... a tanárok részéről, ha rosszul beszélsz egyszer a tanárral akkor általánosítja azt mindenkire”

„az öregekkel van néha probléma, mert nekem volt, például ülök otthon és jönnek a fenti szomszédok, akkor még a Grigorescubna laktam ... hogy nem akarnak semmilyen idegent ott és mindent megtettek, hogy mi elmenjünk onnan. Mindig így jöttek, és mondták, hogy azért jöttél ide, hogy zavarj minket ... végül emiatt elmentünk onnan”

(23 éves, férfi, 3. éves a gyógyszerészetin)

A tunéziai diákokról kialakuló sztereotípiák legfőbb forrása a kommunikáció hiánya, ennek alátámasztására érdemes hivatkozni *Allport* Az előítélet című művének egyik gondolatára, mely szerint „a kommunikációt áthághatatlan akadályok nehezítik, akkor a tudatlanság könnyű prédaként veti a személyt a rémhír, a gyanakvás és a sztereotípiák karmai közé” (1999:283).

Következtetések

Kolozsváron megfigyelhető, hogy egyre jelentősebb számban vannak arab diákok, melynek legnagyobb része Tunéziából jön és az orvosi, fogorvosi és gyógyszerészeti egyetemen tanulnak. Habár a Romániában tanuló arab diákok, már a kommunista időben jelen voltak, mégsem készült egy olyan felmérés amely kimondottan ezen diákközösségre fókuszált volna. Céлом ezen dolgozat során az volt, hogy egy sztereotípiák által jellemzett közösséget, antropológiai kutatási módszerek segítségével írjam le olyan témakörök mentén, mint identitás, életmód, integráció. A kutatás több akadályba is ütközött mint például a téma alacsony kutatottsága miatt nehéz volt az elméleti keretet felépíteni, másfelől az illető közösséggel nem volt egy olyan állandósult kommunikációs és kapcsolattartási felület, mely megkönnyítette volna bejutást és a velük való kommunikációt.

A jelen írás végkövetkeztetése lehet, hogy a Kolozsváron tanuló tunéziai diákok egy teljesen idegen környezetben identitásuk megerősítésére törekednek, még akkor is ha ez nem explicit módon kifejtett. Ezen folyamat kihat az életmódjukra is mint például az szabadidős és mindennapi tevékenységek során prioritást élveznek a közös tevékenységek, ezek közül kiemelkedő szerepet kap mint kohéziós elem az étkezés. Az integrációjuk csak részben megvalósult egyfelől mivel az identitás stratégiájuk által elkülönülnek a befogadó társadalomtól, másfelől a kommunikációs nehézségek miatt nincs rendszeres kapcsolattartás a tunéziaiak és romániaiak között, ezért a befogadó társadalomban kialakult sztereotípiák és előítéletek ezt tovább fokozzák.

Szakirodalom

Allport, Gordon Willard: Az előítélet. Osiris, 1999, Budapest.

Barth, Frederik: Elhatárolódások Régi és új problémák az etnicitás elemzésében. *Régió*, 1996/1, pp. 3-9.

Birkás Anna: *Egy budapesti muszlim közösség megközelítése a térhasználat értelmezésén keresztül.* http://www.antroport.hu/lapozo.php?akt_cim=77, 12.01.2008

Boudon, Raymond; Besnard, Philippe; Cherkaoui, Mohamed; Lecuyer, Bernad- Pierre: Szociológiai lexikon. Faktum, 1999, Gyula

Hradil, Stefan: Régi fogalmak és új struktúrák. Milió-, szubkultura- és életstílus kutatás a 80-as években. In: Andorka Rudolf, Stefan Hradil, Jules S. Peschar (szerk.), *Társadalmi rétegződés*, Aula Kiadó Kft., 1994, Budapest, pp. 347-387.

Kraniauskiene, Sigita: Generációk: a fogalom gyakorlati alkalmazása. In: *Világosság* 2007/7–8., pp. 123-137.

<http://epa.oszk.hu/01200/01273/00040/pdf/20071109195954.pdf>, 2008.5.12

Lukács György Róbert: *"Társadalmi idő - szabadidő"*. A szabadidő új problémái a mai társadalmakban. <http://www.c3.hu/scripta/buksz/96/02/lukacs.htm>, 2008.01.21

Schütz, Alfred: Az idegen. In: Bauer Béla (szerk.) *Süsü a társadalomban*. Új mandátum, 2000, Budapest.

Musulmanii nostri. cache of

http://www.hotnews.ro/pp_articol_print.php?ID_articol=12919 as retrieved on 11 Dec 2007 11:04:50 GMT, 19.01.2008

Un martor inca viu. Romania libera:

<http://www.romanalibera.com/articole/articol.php?step=articol&id=1913>, 19.01.2008